

ΜΙΧΑΗΛ ΣΠΟΝΤΗΣ
Ο μεγάλος ευεργέτης
της ελληνορθόδοξης κοινότητας Καβάλας

Κωνσταντίνου Χιόνη

Ως τα μέσα του 19^{ου} αιώνα η Καβάλα ήταν μία μικρή πολίχνη, που περιοριζόταν μέσα στα τείχη του συνοικισμού της Παναγίας. Ο περιηγητής Βασίλειος Νικολαΐδης, που πέρασε από την Καβάλα στα μέσα του αιώνα αυτού, αναφέρει ότι υπήρχαν 500 σπίτια μέσα στην πόλη, από τα οποία μόνο 60 ανήκαν σε ελληνικές οικογένειες. Υπήρχαν βέβαια στα προάστια και άλλα 300 μαγαζιά, εργαστήρια και σπίτια, που ήσαν στην κατοχή των χριστιανών. Από νεότερα έγγραφα των ετών 1866 και 1874 μαθαίνουμε περισσότερα για την ελληνική πληθυσμιακή σύσταση της πόλης¹. Μετά το 1840 παρακολουθούμε τα ρεύματα των Ελλήνων που καταφθάνουν στην Καβάλα είτε για να εργασθούν είτε για να ασχοληθούν με το εμπόριο που άρχισε να αναπτύσσεται στην πόλη αυτή. Από συμφωνητικό που υπογράφεται στις 20 Ιουνίου 1842 πληροφορούμαστε για την κατασκευή εργαστηρίου σιμιτζιδικού έξω από το Κάστρο, κοντά στο Τζινάρ Χανί και του ομαδικού εργαστηρίου του Λαΐστινού Στήλου από τους Ηπειρώτες Νικόλαο Αναστασίου και Μιχάλη Θεμελή, ο πρώτος από τις Φραγκάδες και ο δεύτερος από τη Βίτσα της Ηπείρου. Συνορίτης τους ήταν ο Στήλος από τη Λάισα².

Την ίδια περίοδο εγκαθίστανται στην Καβάλα και άλλες οικογένειες, προερχόμενες από τη Βλάστη, τις Σέρρες, τη Δυτική Μακεδονία, την Κρήτη και από άλλες περιοχές του ελεύθερου και υπόδουλου ελληνισμού. Η εγκατάσταση του εμπορικού οίκου των αδελφών Αλλατίνι έδωσε το σύνθημα της αθρόας προσέλευσης Ελλήνων που ασχολήθηκαν με το καπνεμπόριο. Οι Έλληνες καπνέμποροι γρήγορα πλούτισαν και ένα

¹ Βλ. *Κωνσταντίνου Ι.Χιόνη*, Οικονομική ανάπτυξη της πόλης Καβάλας (1527-1880), περ. «Σκαπτή Ύλη», Β' περίοδος 1978, σ.92-93.

² Βλ. *Ιωάννη Βαρδαθούλια*, Το γενεαλογικό δέντρο και το αρχείο της οικογένειας Θεμελή, «Θασιακά», τ.9 (1994-1995), σ.102-104, αρ.εγ.3.

μέρος από τα πλούτη που συγκέντρωσαν τα διέθεσαν για την προαγωγή και τη βελτίωση των πραγμάτων της ελληνορθόδοξης κοινότητας Καβάλας³. Αρκετοί ήσαν οι ευεργέτες της πόλης κατά τα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας. Αναφέρουμε τον Εμμανουήλ Σταυράκη, που άφησε με τη διαθήκη του 10.000 γρόσια για τα εκπαιδευτικά καταστήματα της πόλης και άλλα 10.000 για την εκκλησία του Αγίου Ιωάννη⁴, την Απολλωνία Αναστασιάδη, που άφησε το ήμισυ δύο οικιών για τη στέγαση του σχολείου της πόλης⁵, τον υποπρόξενο Μάρκο Φώσκολο, που πολλές φορές ενίσχυσε οικονομικά την ελληνική κοινότητα⁶, και τελευταία το Σπύρο Σεκερτζή, που στο τέλος της ζωής του διέθεσε όλες του τις οικονομίες για την ανέγερση του νοσοκομείου «Ευαγγελισμός»⁷.

Εκείνος, όμως, που ξεχώρισε και θεωρήθηκε ως ο μεγαλύτερος ευεργέτης της πόλης είναι αναμφίβολα ο καπνέμπορας Μιχαήλ Σπόντης. Ο ακριβής χρόνος της άφιξής του στην Καβάλα δεν μας είναι γνωστός. Μετακινήθηκε από τα περίχωρα των Σερρών και εγκαταστάθηκε στην Καβάλα περί τα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Στον κώδικα της ελληνορθόδοξης κοινότητας Καβάλας εμφανίζεται από το 1866. Είναι μέλος της εφορίας των εκπαιδευτικών καταστημάτων της πόλης, όταν ομάδα 26 Καβαλιωτών συνήλθε και αποφάσισε στις 1-7-1866 την αντικατάσταση του δάσκαλου Ιγνάτιου με τον Ηπειρώτη δάσκαλο Δ.Αθανασιάδη. Η ενέργεια αυτή των 26 Καβαλιωτών εξόργισε τη σχολική εφορία και ανάγκασε τους εφόρους Μ.Σπόντη, Μάρκο Φώσκολο και Πέτρο Βάρδα να παραιτηθούν. Η παραίτηση αυτή των εφόρων δεν πτόησε τους 26, οι οποίοι εζήτησαν σύγκληση της Γενικής Συνέλευσης για τη λήψη αποφάσεων. Στις 17-8-1866 οι 26 προτείνουν στη Γενική Συνέλευση το διορισμό νέων επιτρόπων, την παύση του δάσκαλου Ιγνάτιου και την εξόφλησή του, γιατί αυτοί είχαν προβεί στην πρόσληψη του δάσκαλου Δ.Αθανασιάδη.

³ Βλ. *Κωνσταντίνου Ι.Χιόνη*, ό.π., σ.94-96.

⁴ Βλ. *Δ.Κ.Δημητριάδη*, Από τα χρόνια της δράσεως, *Ολίγη ιστορία της Καβάλας*, εφ. «Κήρυξ» Καβάλας, αριθ. φ. 438/29-7-1927. Πρβλ. και *Κωνσταντίνου Ι.Χιόνη*, *Η παιδεία στην Καβάλα (1864-1919)*, Καβάλα 1990, σ.35.

⁵ Βλ. *Κωνσταντίνου Ι.Χιόνη*, ό.π. 6.113.

⁶ Βλ. *Κωνσταντίνου Ι.Χιόνη*, ό.π., σ.29.

⁷ Βλ. *Νικολάου Ρουδομέτωφ*, *Η ελληνορθόδοξη κοινότητα Καβάλας από έναν κώδικα των ετών 1895-1908*, Καβάλα 1998, σ.60.

Το αίτημα των 26 έγινε αποδεκτό και επειδή θα χάνονταν οι οικονομικές ενισχύσεις των εφόρων Μιχ. Σπόντη και Μάρκου Φώσκολου, αποφάσισαν οι 26 να ενισχύσουν οικονομικά τα εκπαιδευτικά καταστήματα της πόλης⁸.

Η πάλη αυτή των δύο παρατάξεων είχε ως αποτέλεσμα να ασχοληθούν οι Καβαλιώτες με την οργάνωση και τη βελτίωση της εκπαίδευσής τους. Ο Ιγνάτιος ήταν καλός, μα ο Δ. Αθανασιάδης καλύτερος. Οι έφοροι δε θα αντιδρούσαν στην αντικατάστασή του, αν η ομάδα των 26 τους είχε ενημερώσει. Πάντως το χάσμα που δημιουργήθηκε μεταξύ των δύο παρατάξεων, γρήγορα γεφυρώθηκε. Η παραίτηση του Μ.Φώσκολου δεν έγινε αποδεκτή και παρέμεινε ταμίας και της νέας σχολικής εφορίας, ενώ η δήλωση του Μ.Σπόντη, που είναι καταχωρημένη στον κώδικα, ότι χαρίζει τα χρήματά του, όσα είχε ξοδέψει για τους μισθούς του διδασκάλου, καθυσήχασε τους Καβαλιώτες. Η σχετική δήλωσή του έχει ως εξής: *«Ο υπογραφόμενος δηλοποιώ ότι καθ' όλην την διάρκεια της προεδρίας και επιστασίας μου μέχρι τούδε εις την ενταύθα ελληνικήν και αλληλοδιδασκτικήν, αν και απέρασαν χρήματά μου εις την αντιμισθίαν διδασκάλου, οσαδήποτε χαρίζονται προς ωφέλειαν των πτωχών της πολιτείας Καβάλας. Τη 20 Σεπτεμβρίου 1862. Μ.Σπόντης»*⁹. Ο κώδικας, όπως γνωρίζουμε, αρχίζει από το 1864 και δεν είναι δυνατό η δήλωση να φέρει προγενέστερη χρονολογία. Γνωρίζουμε τα ονόματα των εφόρων που παραιτήθηκαν το 1866 και των νέων που εκλέχτηκαν, καθώς και ότι ο Μ.Σπόντης συμμετείχε στην παλιά σχολική εφορία και όχι στη νέα, επομένως τα χρήματα που εχάρισε στην ελληνορθόδοξη κοινότητα πρέπει να ήταν προ του 1866. Όπως με πληροφόρησε ο κ. Λυκουρίνος, ήταν παλιό πρακτικό που μεταφέρθηκε στο νέο κώδικα. Οι κάτοικοι εξέλεξαν, συνήθως, πλούσιους συντοπίτες για τη θέση του προέδρου ή του ταμία για να μπορούν οι έφοροι να πληρώνουν με δικά τους χρήματα τους δασκάλους σε περίπτωση αδυναμίας της Κοινότητας να εκπληρώσει τις οικονομικές υποχρεώσεις της.

Ο Μιχαήλ Σπόντης διετέλεσε χρόνια υποπρόξενος της Αυστρίας στην Καβάλα. Πότε ακριβώς ανέλαβε τη θέση του υποπρόξενου δεν μας είναι

⁸ Βλ. Κωνσταντίνου Ι.Χιόνη, ό.π., σ.25-28.

⁹ Βλ. Κωνσταντίνου Ι.Χιόνη, ό.π., σ. 33.

γνωστό. Το 1847 υπήρχε υποπροξενείο της Αυστρίας στην Καβάλα¹⁰. Υποπρόξενος τότε πρέπει να ήταν ο Εμμανουήλ Σταυράκης, ο οποίος απεβίωσε το 1866. Πότε έγινε η αντικατάσταση του Εμμανουήλ Σταυράκη από το Μιχαήλ Σπόντη μας είναι άγνωστο. Παραιτήθηκε ο Εμμανουήλ Σταυράκης πιο μπροστά ή η αντικατάστασή του έγινε το χρόνο του θανάτου του; Τούτο χρήζει περαιτέρω έρευνας. Γεγονός είναι ότι το 1866 υποπρόξενος είναι ο Μιχαήλ Σπόντης, ο οποίος έζησε τις βιαιότητες των Οθωμανών κατά την κηδεία του Εμμανουήλ Σταυράκη. Τέτοιες βιαιότητες ο Μιχαήλ Σπόντης έζησε και άλλες φορές, αφού έγινε αντικείμενο χλευασμών των μαθητών της σχολής Ιμαρέτ, που τον έσπρωξαν μάλιστα δυνατά, και θα έπεφτε, αν δεν στηριζόταν στο μπαστούνη του. Μια άλλη φορά, όταν πήγαινε στον κήπο του, που βρισκόταν έξω από το φρούριο, συναντήθηκε με μερικούς διερχόμενους, που έβγαλαν τα ξιφούς τους, τα πλησίασαν στη κοιλιά του και του είπαν: «Θα σε σφάζουμε τώρα, άπιστε»¹¹.

Στην αριστερή είσοδο του ιερού ναού του Αγίου Ιωάννη υπάρχει εικόνα που αναγράφει: «*δι' εξόδων του κυρίου Μιχαήλ Σπόντη. Χειρ Ανθίμου Αρχιμανδρίτου 1867*». Ήταν ένας από τους δωρητές εικόνων του τέμπλου της εκκλησίας. Στις αποφάσεις των Γενικών Συνελεύσεων η γνώμη του Μιχαήλ Σπόντη είχε βαρύνουσα θέση. Επειδή απουσίαζε από τη συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης του 1874, οι Καβαλιώτες παρακάλεσαν το μητροπολίτη τους Καλλίνικο Ευτυχίδη της Ξάνθης να αναμένει την αυριανή άφιξη του Μιχ. Σπόντη από τη Θεσσαλονίκη για να ληφθούν τελικές αποφάσεις, αίτημα που έγινε αποδεκτό. Κατά τη συζήτηση της επομένης ο Μιχ. Σπόντης υπέβαλε την πρότασή του ο μητροπολίτης να διαμένει στην Καβάλα για ένα εξάμηνο και το άλλο στην Ξάνθη, πρόταση που δεν πραγματοποιήθηκε, γιατί δεν υπήρχαν επαρκή χρηματικά μέσα¹².

¹⁰ Βλ. *Ιωάννη Α. Σκούρτη, Σχέσεις Ελλήνων υποπροξένων με τους Ευρωπαίους συνάδελφους τους στην τουρκοκρατούμενη Καβάλα (1847-1910), Β' Τοπικό Συμπόσιο «Η Καβάλα και η περιοχή της», Πρακτικά, τ. Α' Καβάλα 1987, σ.166.*

¹¹ Βλ. *Ιωάννη Α. Σκούρτη, ό.π., σ.167.*

¹² Βλ. *Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη, ό.π., σ.38-39.*

Το 1879 η σχολική εφορία παραιτείται και υπόσχεται ότι θα υποστηρίξει το έργο της νέας εφορίας. Ο μητροπολίτης προσπαθεί να πείσει την εφορία να αποσύρει την παραίτησή της. Οι Καβαλιώτες ζητούν τουλάχιστον να παραμείνει ο Μιχ. Σπόντης. Ο μητροπολίτης έπεισε, τελικά, το Μιχ. Σπόντη να εξακολουθήσει να εφορεύει και τον επόμενο χρόνο. Έτσι η Γενική Συνέλευση προχώρησε στην εκλογή των υπόλοιπων μελών της σχολικής εφορίας. Η παραμονή του Μιχ. Σπόντη στην εφορία υπήρξε ευτύχημα για την Καβάλα. Στα τέλη της άνοιξης ή στις αρχές του καλοκαιριού 1879 κατέφθασαν στην Καβάλα δύο μεγάλες πνευματικές προσωπικότητες που άφησαν εποχή και η παρουσία τους συνδέθηκε με την πνευματική άνθιση και αναγέννηση της Καβάλας. Ήσαν οι δύο μεγάλοι εθνικοί απόστολοι και διδάσκαλοι του γένους, ο Νικ. Φιλιππίδης και ο Θεόδ. Σπαχίδης, που καθόρισαν την ανεπανάληπτη διετία που έζησε η Καβάλα κατά τα έτη 1879-1881¹³.

Ο Μιχ. Σπόντης στάθηκε η ψυχή της ανέγερσης του διδακτηρίου της Ομόνοιας, που θα στέγαζε το ημιγυμνάσιο Καβάλας. Από πρακτικό που συντάχτηκε στις 11-10-1881 μαθαίνουμε τα εξής: *«Ο κύριος Μιχαήλ Σπόντης υπέβαλε ενώπιον της Συνελεύσεως τους λογαριασμούς της οικοδομής του νέου εκπαιδευτηρίου της Κοινότητας, θεωρηθέντων δε και τούτων και εγκριθέντων ετέθησαν τα ζητήματα αφ' ενός μεν της προς τον κύριον Σπόντην πληρωμής του ελλείμματος, δι' όπερ μένει χρεώστης η Κοινότης, αφ' ετέρου δε της εξασφαλίσεως της Κοινότητας ως προς την κυριότητα του ρηθέντος εκπαιδευτηρίου, δι' όπερ ο κύριος Σπόντης προσενεγκών το οικόπεδον και δαπανήσας εξ ιδίων προς οικοδομή αυτού μέχρι σήμεραν άνω των εκατόν πενήκοντα δύο χιλιάδων γροσίων 152.000, απέναντι των οποίων δεν έλαβε μέχρι σήμεραν ειμή περί τας πενήκοντα χιλιάδας, καθόσον μεν αφορά την πληρωμήν του ελλείμματος συνεστήθη επιτροπή συγκεκριμένη υπό των κ. Π. Ματαράγκα, Νικ. Γρηγοριάδου, Πέτρου Βουλγαρίδου, Αναστασίου Κούζη, Κωνσταντίνου Τριανταφύλλου και Εμμανουήλ Βουλαλά, όπως φροντίση είτε διά του λαχείου ή δι' άλλου οιουδήποτε μέσου συμπεριλαμβανομένου και του ημερομισθίου των εργατών, όπως αποπληρώση τα προς τον κύριον Σπό-*

¹³ Βλ. Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη, ό.π., σ. 40

ντην εκ της οικοδομής οφειλόμενα, όσον δε αφορά την επί του ρηθέντος εκπαιδευτηρίου κυριότητα της Κοινότητας, ο κ.Μιχαήλ Σπόντης ομολογεί διά της παρούσης πράξεως ότι το ρηθέν εκπαιδευτήριο μετά του υπ' αυτού δωρηθέντος οικοπέδου ανήκει αποκλειστικώς τη ελληνική ορθόδοξω κοινότητι ως κτήμα αυτής αναφαίρετον. Προς πίστωση των ανωτέρω συνετάχθη το παρόν πρακτικόν και υπεγράφη υπό τε των παρευθέντων και του κυρίου Μιχαήλ Σπόντη και εκυρώθη παρά της αυτού σεβασμιότητας του μητροπολίτου Ξάνθης και Καβάλας. Εν Καβάλα τη 11 Οκτωβρίου 1881»¹⁴.

Από το πρακτικό αυτό διαπιστώνουμε ότι η ελληνορθόδοξη κοινότητα Καβάλας δε θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την υπέρογκη αυτή δαπάνη της ανέγερσης του διδακτηρίου της Ομόνοιας, αν δεν αναλάμβανε ο Μιχαήλ Σπόντης τη χρηματοδότηση αυτού. Η συνολική δαπάνη της κατασκευής του ανήλθε στο ποσό των 152.000 γροσίων. Ο Μιχαήλ Σπόντης, και ως μέλος της εφορίας, αλλά και ως πρόεδρος του φιλεκπαιδευτικού συλλόγου «Αριστοτέλης», όχι μόνο παραχώρησε δωρεάν το οικόπεδο, αλλά και δέχτηκε να πληρώσει με δικά του χρήματα όλα τα έξοδα της ανέγερσης του εκπαιδευτηρίου με την υπόσχεση να εξοφληθεί μετέπειτα από την Κοινότητα. Μετά την αποπεράτωση του διδακτηρίου η Κοινότητα είχε συγκεντρώσει μόνο 50.000 γρόσια τα οποία απέδωσε στο Μιχ. Σπόντη, ενώ απέμειναν άλλα 102.000 γρόσια για εξόφληση του χρέους της. Συστήνεται επιτροπή για συγκέντρωση χρημάτων προκειμένου να εξοφληθεί και το υπόλοιπο χρέος, αλλά η επιτροπή φαίνεται ότι δεν πετυχαίνει το στόχο της. Για την εξασφάλιση της κυριότητας του διδακτηρίου ο Μιχαήλ Σπόντης προβαίνει σε ομολογία ότι το εκπαιδευτήριο ανήκει αποκλειστικά στην ελληνική ορθόδοξη κοινότητα «ως κτήμα αυτής αναφαίρετον», γιατί η ομολογία αυτή θεωρήθηκε αναγκαία, και γιατί ο Σπόντης παραχώρησε το οικόπεδο δωρεάν και γιατί δεν είχε εξοφλήσει το χρέος που όφειλε η Κοινότητα. Τι απέγινε το τεράστιο αυτό χρέος μαθαίνουμε από νεότερα πρακτικά. Ο ίδιος ο Μιχ. Σπόντης είχε

¹⁴ Βλ. Δ.Κ.Δημητριάδη, ό.π., αρ. φ.503/14-10-1927. Το πρακτικό αυτό αναδημοσιεύεται και από τον Ι.Πριμικίδη, Κεντρικών αρρεναγωγείων. Το ιστορικό μας σχολείο, εφ. «Ταχυδρόμος» Καβάλας, αρ.φ. 4375/15-10-1949. Πρβλ. και Κωνσταντίνου Ι.Χιόνη, ό.π. σ.51-52.

χαρίσει στην Κοινότητα 50.000 γρόσια. Τα υπόλοιπα 52.000 δεν είχαν εξοφληθεί έως το 1891. Γι'αυτό και οι κληρονόμοι του Μιχ. Σπόντη υπέβαλαν στις 11-10-1898 αίτηση στη Γενική Συνέλευση των προκρίτων και της Δημογεροντίας απαιτώντας από την Κοινότητα 584 οθωμ. λίρες σύμφωνα με την από 11-10-1891 προηγούμενη απόφαση της Γενικής Συνέλευσης μετά των τόκων των χρημάτων αυτών και των ασφαλιστρών του εκπαιδευτηρίου, που πληρώθηκαν από τον πατέρα τους. Συστήθηκε 5μελής επιτροπή για εξέλεξη δήθεν του εκκρεμούς λογαριασμού μεταξύ της Κοινότητας και του μακαρίτη Μιχ. Σπόντη¹⁵.

Οι κληρονόμοι επανέφεραν το θέμα τον επόμενο χρόνο και στην από 27-6-1899 Γενική Συνέλευση, ύστερα από εξώδικο συμβιβασμό, περιορίζονται να λάβουν μόνο 300 οθωμανικές λίρες. Προς τούτο εντέλλεται η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη να καταβάλει 50 λίρες και η εκκλησία του Αγίου Αθανασίου 100 λίρες, ενώ για το υπόλοιπο χρέος συστήνεται επιτροπή για να φροντίσει να καλύψει το χρέος που απέμεινε¹⁶. Στις 31-12-1900 εγκρίνεται να καταβληθεί στον Αδαμάντιο Σπόντη και ένα υπόλοιπο ποσό 40 λιρών για εξόφληση του χρέους της Κοινότητας¹⁷.

Παράλληλη είναι και η δράση τη γυναίκας του Μιχ. Σπόντη, της Σεραφίνας, που ως πρόεδρος του φιλεκπαιδευτικού συλλόγου Κυριών Καβάλας, που επονομάσθηκε «Αθηνά», είχε σκοπό να βοηθήσει το έργο του Νικ. Φιλιππίδη στην πόλη της. Ήταν ο πρώτος μάλιστα γυναικείος σύλλογος που συστήθηκε στην υπόδουλη Μακεδονία¹⁸. Ο Μιχαήλ Σπόντης διατηρούσε πλούσια συλλογή αρχαίων νομισμάτων, την οποία και έδειξε στον ιατρό Σταύρο Μερτζίδη. Μεταξύ των νομισμάτων υπήρχαν και δύο των Αινύρων και ένα των Κοινύρων¹⁹. Η έκδοση του έργου του Σταύρου Μερτζίδη με τίτλο «Αι χώραι του παρελθόντος» οφείλεται κατά ένα μεγάλο μέρος στο Μιχαήλ Σπόντη, γι' αυτό και το έργο αυτό αφιερώνεται στο μεγάλο ευεργέτη που προστάτευσε με κάθε μέσο τα ελληνικά γράμματα. Αναφέρεται χαρακτηριστικά: «*Τω εν Καβάλα ενθέρμω*

¹⁵ Βλ. Νικολάου Ρουδομέτωφ, ό.π. σ.39.

¹⁶ Βλ. Νικολάου Ρουδομέτωφ, ό.π., σ.62.

¹⁷ Βλ. Νικολάου Ρουδομέτωφ, ό.π., σ.96 και 97.

¹⁸ Βλ. Κωνσταντίνου Ι.Χιόνη, ό.π., σ.126-127.

¹⁹ Βλ. Σταύρου Μερτζίδη, Θασιακά, ήτοι ιστορία της νήσου Θάσου, Καβάλα 1911, σ.115.

προστάτη και ευεργέτη των ελλην. γραμμάτων και παντός αγαθοεργού σκοπού κυρίω κυρίω Μιχαήλ Σπόντη ευγνωμονών ανατίθεται ο φιλοπονήσας». Στην επόμενη σελίδα της έκδοσης αυτής υπάρχει και μία μικρή προσφώνηση στο Μιχαήλ Σπόντη: «Μεγάτιμε κύριε, εις την ζώσαν και ακμάζουσαν μνήμην σου, ήτις διατηρείται και διατηρηθήσεται ανεξήττος εις πάσαν ευεργετηθείσαν καρδίαν, ανατίθεται ευλαβώς το ελάχιστον τούτο πόνημα, ούτινος η δημοσίευσίς κατά μέγα μέρος εις Σε οφείλεται. Ευαγγελικώς και θεαρέστως πολιτευόμενος, το ερίτιμον όνομά σου, ως μεγατίμου της πατρίδος ευεργέτου, έσεται διαλάμπον δίκης τηλαυγούς αστέρος εν τω στερεώματι των επελευσομένων γενεών.

Πεποιθώς ότι ευμενώς και προθύμως την μικράν, αλλ' εγκάρδιον ταύτην προσφοράν μου θα δεχθής, προσφωνώ Σοι ειλικρινώς το «Ζήθι κ' ευδαιμόνει επί χρόνον μακρότατον, ευγενώς και γενναίως προστατεύων τα ελληνικά γράμματα εν τη Μακεδονία»²⁰.

Πότε πέθανε ο Μιχ. Σπόντης; Προφανώς μετά το 1885, αφού ο Σταύρος Μερτζίδης του αφιερώνει το 1885 το έργο του, και προ του 1891, αφού οι κληρονόμοι του συμβιβάζονται με την Κοινότητα στο θέμα του παλιού χρέους. Απέκτησε τέσσερα παιδιά: την Άννα, τον Αδαμάντιο, τον Κάρολο και το Θεόδωρο. Ο Αδαμάντιος ως μεγαλύτερος γιος απευθύνει επιστολή στην Αντιπροσωπεία της ελληνορθόδοξης κοινότητας Καβάλας και απαιτεί την εξόφληση του υπολοίπου χρέους της. Η Αντιπροσωπεία στις 31-12-1900 αναφέρει στο πρακτικό που συνέταξε: «Εγκρίνεται ίνα το εκ τεσσαρακόντων οθωμ. λιρών υπόλοιπον προς εξόφλησιν λογαριασμού εξαγοράς Αρρεναγωγείου πληρωθή τοις Αδ. Σπόντη»²¹. Ο Αδ. Σπόντης εκπροσωπεί στην επιστολή και τους υπόλοιπους κληρονόμους του Μιχ. Σπόντη. Έκτοτε ο Αδαμάντιος χάνεται. Δεν ξέρουμε αν παντρεύτηκε, αν άφησε παιδιά και πότε πέθανε. Δεν ξέρουμε ούτε αν ο Θεόδωρος Σπόντης άφησε οικογένεια. Το 1899 επεδίωξε να εκλεγεί έφορος σχολών, αλλά ήλθε δεύτερος επιλαχών²². Ο τάφος του, που διασώζεται στο νεκροταφείο της Καβάλας, αναφέρει το όνομά του και το όνομα της α-

²⁰ Βλ. Σταύρου Μερτζίδη, Αι χώραι του παρελθόντος, Εν Αθήναις 1885, σ.α' και γ'.

²¹ Βλ. Νικολάου Ρουδομέτωφ, ό.π., σ.96 και 97.

²² Βλ. Βλ. Νικολάου Ρουδομέτωφ, ό.π., σ.69.

δελφής του Άννας. Από τον τάφο αυτό μαθαίνουμε ότι πέθανε το 1927 σε ηλικία 56 ετών. Άρα ήταν γεννημένος το 1871.

Για τον Κάρολο Σπόντη γνωρίζουμε ότι χρόνια συμμετείχε ενεργά στα κοινά της πόλης. Από πρακτικό που συνάχτηκε στις 4-7-1896, μαθαίνουμε ότι ο Κάρολος Σπόντης, ως εκπρόσωπος της Κεντρικής Επιτροπής, δηλώνει ότι συμφωνεί «κατά πάντα μετά των συναδέρφων του, θεωρεί περιττήν την τελευταίαν δήλωσιν, καθόσον κατ' αυτόν η παροχή συνδρομής της Κεντρικής Επιτροπής προς τα διάφορα κοινοτικά σωματεία της πόλεως, επιβαλλομένη αυτή υπό του κανονισμού και της προς τα κοινοτικά πράγματα στοργής και μερίμνης αυτής, εννοείται οίκοθεν»²³. Από άλλο πρακτικό, που συντάχτηκε στις 15-7-1901, μαθαίνουμε ότι εκλέχτηκε μέλος της Εφορίας των σχολών με 11 ψήφους μαζί με τον Ηλία Φέσσα, που έλαβε 14 ψήφους, και τον Ευγ. Ιορδάνου, που έλαβε 10 ψήφους²⁴. Το 1906 θέτει ξανά υποψηφιότητα για την Εφορεία των σχολών αλλά δεν εκλέγεται²⁵. Ήταν πρώτος επιλαχών. Το 1908 εκλέγεται στην Αντιπροσωπεία της ελληνορθόδοξης κοινότητας²⁶, ενώ στις 2-3-1908 εκλέγεται στην τριμελή εξελεγκτική επιτροπή, που θα εύρισκε και θα πρότεινε στην Αντιπροσωπεία το κατάλληλο πρόσωπο για αρχιγραμματάτα της μητρόπολης αντί του ποσού των 100 λιρών περίπου το χρόνο²⁷.

Η περιουσία του Μιχαήλ Σπόντη φαίνεται ότι πέρασε στον Κάρολο Σπόντη, γιατί δεν αναφέρονται κληρονόμοι των άλλων Σπόντηδων. Ο Κάρολος, που συμμετείχε και στα κοινά της Καβάλας, απέκτησε πέντε παιδιά, το Δημήτριο, την Ελένη, που παντρεύτηκε τον Ι. Δόρφανη, την Άννα, που παντρεύτηκε το Γ. Παρμενίδη, την Κούλα, που παντρεύτηκε τον Πλάτωνα Κοντούλη και τη Μαρίκα, που παντρεύτηκε τον Ευστρ. Κασιμάτη. Ένας ογκώδης φάκελος, που περιήλθε στην κατοχή του κ. Ν. Ρουδομέτωφ, διασώζει πλήθος ιδιωτικών συμφωνητικών, ενοικιαστηρίων, πληρεξουσίων και δικαστικών αποφάσεων, που διαφωτίζουν τη

²³ Βλ. Νικολάου Ρουδομέτωφ, ό.π., σ.6.

²⁴ Βλ. Νικολάου Ρουδομέτωφ, ό.π., σ.105.

²⁵ Βλ. Νικολάου Ρουδομέτωφ, ό.π., σ.186.

²⁶ Βλ. Νικολάου Ρουδομέτωφ, ό.π., σ.243.

²⁷ Βλ. Νικολάου Ρουδομέτωφ, ό.π., σ. 269.

δραστηριότητα του Δημ. Σπόντη και των κληρονόμων του. Μία ολόκληρη περιουσία χάθηκε στο διάβα του χρόνου και η οικογένεια αυτή διασκορπίστηκε στις δύο μεγάλες πόλεις, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.

Από το νεότερο αρχείο του Δημητρίου Σπόντη και των κληρομόνων του, που βρίσκεται σήμερα στην κατοχή του κ.Νικολάου Ρουδομέτωφ, έρχονται στο φως πολλά στοιχεία που διαφωτίζουν τη νεότερη αυτή χρονική περίοδο. Από κατακυρωτική περιίληψη κατάσχεσης, που φέρει ημερομηνία 24-5-1937 και μεταγράφηκε στον τόμο ΙΗ΄ με αριθ. 97, μαθαίνουμε ότι τριώροφη λιθοκτιστη και κεραμοσκεπής καπναποθήκη μετά των παραρτημάτων της, που βρισκόταν στη συνοικία του Αγίου Παύλου (πρώην Τσαϊλάρ), εκτάσεως 900 τ.μ., κατασχέθηκε αναγκαστικά με επίσπευση της Τράπεζας της Θεσσαλονίκης Α.Ε., και σε γενόμενο πλειστηριασμό κατακυρώθηκε στον τελευταίο υπερθεμαστή Στέργιο Αλ. Μουτσοκάπα, ο οποίος κατέβαλε το ποσό του 1.060.000 δρχ. Το ποσό αυτό καταβλήθηκε από το Στέργιο Μουτσοκάπα, με εντολή του Δημητρίου Σπόντη²⁸.

Μετά το θάνατο του Δημητρίου Σπόντη, στις 4-1-1948 όπως προκύπτει από το υπ' αριθ. 17.344/ 16-1-1948 πληρεξούσιο του συμβολαιογράφου Θεσσαλονίκης Ιωάννη Κατρανά, οι κληρονόμοι αυτού συνέχισαν το καπνεμπόριο που ασκούσε η οικογένειά τους, αφού η Άννα, χήρα Γεωργίου Παρμενίδου, το γένος Καρόλου Σπόντη, διόρισε πληρεξουσίου της στην Καβάλα για να εκτελούν τη φόρτωση των καπνών²⁹. Στις 26-2-1948 καταγράφεται όλη η ακίνητη περιουσία του μακαρίτη Δημητρίου Σπόντη. Αυτή αποτελείται από οικόπεδα στην Αθήνα και από ακίνητα στη Μακεδονία. Στην Αθήνα έχει ένα οικόπεδο στην οδό Ρηγίλλης και οικόπεδα στο Ψυχικό, ενώ στη Μακεδονία μια αποθήκη στις Σέρρες, που είχε εκτιμηθεί προπολεμικά σε 1.650.000 δρχ., μία αποθήκη με τα γραφεία της Καβάλας μεγάλης αξίας, που ήταν γραμμένα στο όνομα του Στέργιου Μουτσοκάπα, μια άλλη αποθήκη στην Καβάλα, με προπολεμική εκτίμηση 1.100.000 δρχ., και άλλη μια μικρότερη καπναποθήκη στην Καβάλα, αξίας 525.000 δρχ., που βρισκόταν σε επίταξη. Διέθετε ακόμα

²⁸ Βλ. έγγραφο στο φάκελο της οικογένειας Δ. Σπόντη, που βρίσκεται στο ΙΛΑΚ του Ν. Ρουδομέτωφ.

²⁹ Βλ. έγγραφο στο φάκελο Σπόντη του ΙΛΑΚ.

μια αποθήκη στην Ξάνθη, αξίας προπολεμικής 470.000 δρχ. που κατεχόταν από το Εργατικό Κέντρο και υπήρχαν εκκρεμείς απαιτήσεις από το Ελληνικό Δημόσιο. Υπήρχε ακόμα και μία οικία στην Καβάλα, προπολεμικής αξίας 270.000 δρχ., όπου διέμεναν με ενοικιοστάσιο³⁰. Στις 4-3-1948 το Πρωτοδικείο Αθηνών χορηγεί πιστοποιητικό, βάσει του κληρονομητηρίου που εξέδωσε, και βεβαιώνει ότι κληρονόμοι του Δημητρίου Καρόλου Σπόντη είναι η σύζυγός του Έλλη κατά τα 4/8 και κατά 1/8 οι αδερφές του Ελένη, σύζυγος Ι.Δορφάνη, Δαίζη, σύζυγος Μιχαήλ Αλιφέρη, Άννα, χήρα Γεωργίου Παρμενίδου, και Μαρία, χήρα Ευσταθίου Κασιμάτη³¹. Φαίνεται ότι και ο Δημήτριος Σπόντης δεν απέκτησε παιδιά, αφού κληρονόμοι του είναι η γυναίκα του και οι αδερφές του.

Οι κληρονόμοι του Δημητρίου Σπόντη, επειδή ο Στέργιος Μουτσοκάπας αρνούταν να αναγνωρίσει την κυριότητά τους στα ακίνητα που αγόρασε το 1937 σε πλειστηριασμό με εντολή και χρήματα του Δημητρίου Σπόντη, υποχρεώθηκαν να προσφύγουν στη δικαιοσύνη. Από την υπ' αριθ. 147/1953 μη οριστική απόφαση του Πρωτοδικείου Καβάλας μαθαίνουμε ότι το Δικαστήριο υποχρέωσε τους ενάγοντες να αποδείξουν ότι τα τρία επίδικα ακίνητα που περιήλθαν στο Στέργιο Μουτσοκάπα αγοράστηκαν με εντολή του Δημητρίου Σπόντη και ότι ο Δημήτριος Σπόντης ήταν οθωμανός υπήκοος και *«κατώκει εις χώραν περιελθούσαν εις την κυριαρχίαν της Ελλάδος δυνάμει της από 1^{ης} Νοεμβρίου 1913 συνθήκης Αθηνών»*, ενώ ο Στέργιος Μουτσοκάπας έπρεπε να αποδείξει ότι ο δικαιοπάροχος των εναγουσών Δημ. Σπόντης προ της 11^{ης} Νοεμβρίου 1937 ήταν Τσεχοσλοβάκος υπήκοος. Ενάγοντες στη δίκη αυτή ήταν: 1) Έλλη, τέως χήρα Δημ. Σπόντη και νυν συζ. Διονυσίου Μπότση, το γένος Νικολάου Λίνσπεργ, κάτοικος Αθηνών, 2) Δαίζη, σύζ. Μ.Αλιφέρη, το γένος Καρόλου Σπόντη, κάτοικος Αθηνών, 3) Άννα, χήρα Γ. Παρμενίδου το γένος Καρόλου Σπόντη, κάτοικος Θεσσαλονίκης, 4) Μαρία, χήρα Ευστρ. Κασιμάτη, το γένος Καρόλου Σπόντη, κάτοικος Σερρών, και 5) Ελένη, σύζ. Ι. Δορφάνη, το γένος Καρ. Σπόντη, κάτοικος Καβάλας. Οι ενάγουσες παρέστησαν στη δίκη με τους δικηγόρους Βασίλειο Κρητικό και

³⁰ Βλ. έγγραφο στο φάκελο Σπόντη του ΙΛΑΚ.

³¹ Βλ. έγγραφο στο φάκελο Σπόντη του ΙΛΑΚ.

Ιλαρίωνα Δόρφανη, ενώ ο εναγόμενος Στέργιος Μουτσοκάπας με τους δικηγόρους Θεόδωρο Βελλή και Δημήτριο Λαμπαδίτη³².

Οι ενάγουσες κέρδισαν τη δίκη, όπως προκύπτει από αίτηση που υπέβαλαν η Άννα, η Δαίζη, και η Μαρία στο μεταγραφοφύλακα Καβάλας για τη χορήγηση πιστοποιητικού που να βεβαιώνει ότι τα ακίνητα που διαλαμβάνει η υπ' αριθ. 111/30-3-1955 απόφαση του Πρωτοδικείου Καβάλας έχουν μεταγραφεί στο όνομά τους. Και τα ακίνητα αυτά ήταν: 1) Μία λιθόκτιστη κεραμοσκεπής τριώροφη καπναποθήκη με όλο το οικόπεδό της, εκτάσεως 900 τ.μ., που βρισκόταν στον Άγιο Παύλο, 2) μία διώροφη καπναποθήκη, που βρισκόταν και αυτή στον Άγιο Παύλο, με όλη την περιοχή της, εκτάσεως 300 τ.μ., και 3) ένα κτήμα αποτελούμενο από δύο συνεχόμενες οικίες, κείμενες στον Άγιο Παύλο, με όλη την περιοχή τους, εκτάσεως 300 τ.μ. περίπου³³.

Στα μετέπειτα χρόνια ενοικιάζονται οι καπναποθήκες των κληρονόμων Δημητρίου Σπόντη. Στο σχετικό φάκελο διασώζονται συμφωνητικά, εκμισθώσεις καπναποθηκών και πληρεξούσια. Το 1960 ενοικιάζονται καπναποθήκες, ενώ την 1-1-1964 ο Ι. Δόρφανης ως εκπρόσωπος των κληρονόμων Δημητρίου Σπόντη εκμισθώνει στο Νικόλαο Πετρίδη τριώροφη αποθήκη στην Ξάνθη, που βρισκόταν στην οδό Τσώρτσιλ αντί του ποσού των 60.000 δρχ.³⁴. Όλη αυτή η περιουσία στα μετέπειτα χρόνια χάνεται.

Ο Μιχαήλ Σπόντης κατέλιπε μία τεράστια περιουσία στους κληρονόμους του, αφού μόνο ο εγγονός του Δημήτριος διέθετε μία κολοσσιαία ακίνητη περιουσία ανερχόμενη σε εκατομμύρια με οικόπεδα στη Ρηγίλλης και στο Ψυχικό της Αθήνας, με καπναποθήκη στην Ξάνθη και στις Σέρρες, με γραφεία και τρεις καπναποθήκες στην Καβάλα, καθώς και με τρεις συνεχόμενες οικίες στον Άγιο Παύλο. Η τεράστια αυτή περιουσία εξανεμίστηκε στα νεότερα χρόνια. Σήμερα δεν υπάρχει ούτε ένας απόγονος της οικογένειας Σπόντη στην Καβάλα.

³² Βλ. έγγραφο στο φάκελο Σπόντη του ΙΛΑΚ.

³³ Βλ. έγγραφο στο φάκελο Σπόντη του ΙΛΑΚ.

³⁴ Βλ. έγγραφα στο φάκελο Σπόντη του ΙΛΑΚ.